

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

III. ÉVFOLYAM, 2013. SZENT MIHÁLY HAVA

KÉPKOMMENTÁROK (9)

A szeptember sokszor még a nyár meghosszabbítása. Lipárti férfiak egy ma már nem létező ház előtt. Deszkakerítés előtt gyerekek, az új-kastély gyümölcsösében, a lipárti Soós házaspár a Káptalan lipárti kertjében. Az Ady utca közepén egy leány 1950-ben. Az ó-kastély fahídján egy csoportkép, illetve előtte egy kerékpáros hölgy. A Káldy gyerekek a gyöngyös partján Lipárton, egy kis locsolás a vízben, illetve a lipárti templomréten játszó gyerekek, szintén 1950 körül. A szécsenyi tó a

magtár mellett, valamint libák a szécsenyi turbinánál. Szeptember vége már a szüreti felvonulások, szerepjátékok, alakoskodások ideje. Előkerülnek a régi, féltve őrzött népviseletek, mindenféle maskarák, a különböző hangszerek. Csoportkép a kastély platánja előtt. Szécsenyi népviseletes leányok, a Soós fiúk tangóharmonikáznak. Persze mezei munka ilyenkor is van. Ezúttal csak ízelítő a régi szüretikből, hol a lipárti kocsmá előtt, hol Szécsényben az Ebergényi téglafalnál.

AMBRÓZY 80

Egy évvel ezelőtt, Ambrózy Teréz halálának 70. évfordulójára emlékezett a Múltidéző, ezúttal pedig bátyjának, iskolánk névadója, Ambrózy-Migazzi István halálának 80. évfordulójára emlékezünk. A Múltidéző egy korábbi számában már megírta, hogy Ambrózy István épp száz éve, Lipárton végzett ásátásokat, valamint, mivel Tanának nem volt postaállomása, összes levelezését, publikációit vasszécsenyi helyszínnel szignózta. A tanakajdi Ambrózy Napok ezúttal amúgy is az idén szeptember elejére csúsznak át. Az Ambrózy Teréz kutatások során több új családi emléktárgy került elő a környező falvakból (Kajd, Tana, Lipárt, Szécseny, Csempeszkopács), amik közül, az Ambrózy Terézzel kapcsolatosak kerültek ideiglenes bemutatásra Szombathelyen és Tanakajdon. A sok tárgy közt azonban előkerült Ambrózy István cilinderkalapja és vajszerű munkaruhája, valamint egy erdélyi fotóalbum, Medgyesről, a keresdi Bethlen kastélyról és a szentbenedeki Kornis kastélyról.

Az amatőr fényképsorozat a múlt század harmadik évtizedének a végén készülhetett, hiszen a szentbenedeki természettudós földbirtokos, Kornis Károly még nem vesztette el egyik lábát, sőt még a fotókon szerepel fiatal felesége is, aki nem sokkal ez után betegségben tragikus hirtelenséggel hunyt el. Míg Ambrózy István a növények megszállottja volt, addig Kornis Károly az állatoké, elsősorban a madaraké. Az Ambrózy család Temes vármegyei birtokai miatt soha nem szakította meg a kapcsolatot Erdellyel, feltételezhetően innét ered a távoli barátság a két gróf közt. Mivel az egész fotóalbum közlésére itt most nincs mód, a mesebeli szépségű (héttornyú) szentbenedeki reneszánsz kastélyról közlünk fotókat, már csak azért is, mivel a II. világháborúban komoly pusztításokat szenvedett, híres könyvtárának több ezer kötete a Szamos gátját torlaszolta el. 1948-ban államosították a kastélyt, 1950-ben silónak használták, illetve a könyvtár maradékát az udvaron égették el, az épületnek ma szinte csak a falai állnak. Egyébként évszázadokon keresztül itt őrizték a híres, feltámadt Jézust ábrázoló Ajou kárpitot. Később a mikolai könnyező Madonna másolata is itt volt, illetve 1915-ben itt forgatták az első Bánk Bán filmet Jászai Mari főszereplésével, ami 1945-ben szintén megsemmisült. (Képek: Szentbenedek távlati képei, az unikornis a kaputorony előtt, a kaputorony kívülről és az udvar felől- előtte Kornis Károly felesége, a belső udvar, illetve a kastély ősszel ismét kívülről, Kornis Károly gyermekei autóban az ó-kastély előtt, a vizesárok a kaputoronnyal és híddal, valamint az ó-kastély télen. A kastélyhoz vezető fasor télen, szentbenedeki táj a kastély udvaráról, a kastély Székely kapuja, az új-kastély Kornis Károssal és gyermekeivel.)

IKERKERESZTEK

A Múltidéző már egyszer sorra vette a település köztéri alkotásait, azonban mindeddig senkinek sem tűnt fel, hogy két kereszt tökéletesen egyforma a faluban, szinte ikertestvérei egymásnak. 1918. április 30-án Takács István szécsenyi lakos 2 darab út-menti kőkeresztet rendelt meg Hudetz József szombathelyi szobrász és kőfaragómestertől 3108 koronáért, az egyiket maga nevében, a másikat a lipárti Fekete Ferenc és felesége Horváth Terézia nevében. A szécsenyi példánynak, ami ma az orvosi rendelő előtt áll, az év június 26-ig kellett elkészülnie, illetve felállításra kerülnie, a lipártinak augusztus közepéig.

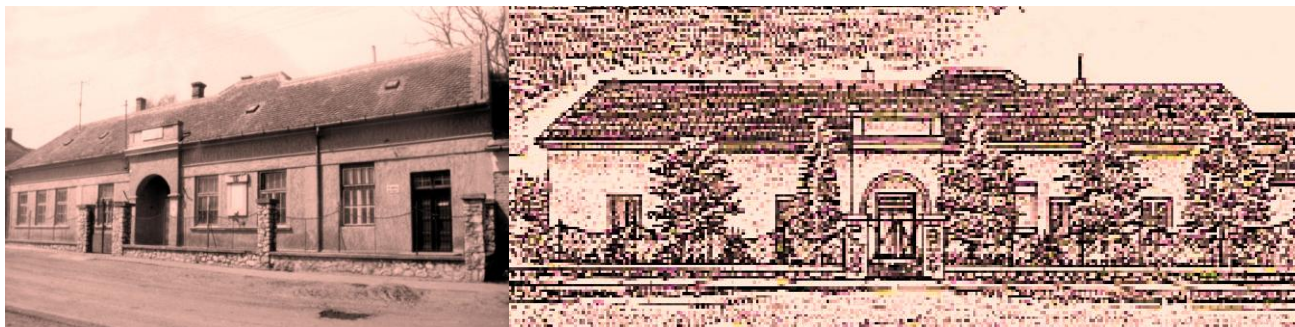
Takács István vállalta, hogy a szécsenyi vasútállomástól elszállíttatja a keresztet a helyszínre, illetve a felállításához szükséges 1 segéd, és a kőfaragómester szállásáról és étkezéséről gondoskodik. A keresztet határidőre elkészültek, Fekete Ferenc és felesége folyó év augusztus 28-án, Szabó Lőrinc szécsenyi plébános, Baráth János szécsenyi körjegyző és Gombkötő Imre lipárti lakos, mint tanúk előtt a vasszécsenyi plébánián 130 koronáért alapítványt tett. Amelyből a lipárti új iskola előtti (ma sarok iskola) előtti kereszt és kerítésének fenntartásáról kell gondoskodnia a mindenkor szécsenyi plébánosnak ebből a pénzből. Sajnos az egyházi alapítványokat az egyházi tulajdonok államosításakor a történelem eltörölte, de a lipárti kőkeresztet jámbor magánszemélyek a legutóbbi felújításig gondozták, ekkor elbontották kerítését, mind általában a többi felújított keresztnél, és szakrális elzártágát megszüntetve, csupaszon hagyták a mai, Isten nélküli világnak. (Képek: Fekete Ferenc alapítványi oklevele, Hudetz József méretarányos kereszt-rajza a megrendelőről, a szécsenyi és a lipárti ikerkeresztek.)

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (11) 80 ÉVES A MŰVELŐDÉS HÁZA

A „múltat végképp eltörölni” szelleme még ma is kísért, a nép ellenségének gondoljuk ma is az egykori földbirtokosokat, arisztokratákat. Az Ebergényi családról is leginkább becsmérlő kifejezéseket lehetett hallani az elmúlt évtizedekben, ma pedig már semmit, hiszen már kevesen élnek köztünk, akiknek személyes emlékei lehetnek róluk. A Múltidéző egy előző számában olvashattuk, hogy a szécsenyi templom tölgyfa padjaihoz ők adták a faanyagot, az 1933-ban felépült Népházhoz pedig kiszakították egy telket az uradalmi központból és egy telekcsere keretében azt a falunak ajándékozták. Kis József plébános hagyatékában található erről dokumentumok. A Meghívó szövege így hangzott: Vasszécseny község folyó év június 5-én tartja az újonnan épült Népház felavatási ünnepélyét, melyre a T. Címet tisztelettel meghívjuk. A felavatási ünnepély délelőtt

9 órakor szentmisével kezdődik. Szentmise után körmenet lesz a Népházba, ahol a Földművelésügyi miniszter úr megbízottja ünnepélyesen átadja, Vasszécseny község nevében Szemes István községbíró átveszi az épületet. Az átadás megtörténte után Huszár Mihály apát, országgyűlési képviselő felszenteli a Népházat és megtartja ünnepi beszédét.” Fennmaradt Szemes István községbíró beszéde is, melynek megfogalmazásában Kis József plébános gondolataira ismerhetünk. „Nagyságos Felügyelő Úr! Mélyen Tisztelet Ünneplő Közönség! Amikor Vasszécseny község nevében ezt a Népházat átveszem, ünnepélyes köszönetet mondok a Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztériumnak, hogy államsegéllyel lehetővé tette a Népház felépítését. Régi vágya volt gazdatársaimnak szerezni egy helyet, ahol közös ügyeinket megtárgyalhassuk, hol

egymásra találhasson szegény és gazdag, testi és szellemi munkás; hol mindenki otthon érezhesse magát. (Magyar embernek úgy is régi öröklött terhe a széthúzás.) Azt mondják, a magyar földműves szívósságában van a nemzetet újjáalkotó erő. Amint azonban egy vesszőt könnyen el lehet törni, de ha sok vesszőt összefogunk, akkor erős korbács lesz belőle; éppen úgy gyenge a mezőgazdasági nép, ha kis falukban szétszóródva egyik a másik szavát nem érti. Keserűen tapasztaltuk ezt magunk bőrén 1919-ben, amikor a földműves társadalom szervezetlensége miatt 20 % városi jött-ment proletár nyomozgatta a 80% ősmagyar vérű és gondolkozású magyar népet. Adja Isten, hogy a magyar nép egymásra-találásának várai legyenek a népházak. Kötelességszerűnek tartom azonban annak kijelentését is, hogy a magyar földműves nép tömörülése nem jelenthet egyoldalú, önző osztályharcot. Ezzel csak magunk alatt vágnánk a fát. Már csak azért sem volna szép tőlünk, hiszen a bennünket felemelni, segíteni akaró urak juttattak minket ehhez a Népházhoz. Ez a ház tehát kőbe merevedett állandó figyelemztetés számunkra, hogy magunknak a legnagyobb érdekünk, intelligens vezetőinkkel keresni a megértést. Aki közülünk ezt nem akarná megérteni, azzal mi magunk értetjük meg, mert egynek érezzük magunkat jóindulatú vezetőinkkel. Jóleső érzéssel mondok köszönetet kedves vezető urainknak azért, hogy a mai napon szíves megjelenésükkel megtisztelték községünket. Köszönöm, hogy közénk jöttek. Tudom, önök a föld népétől nem csillogó köszönőszavakat várnak, a szavak helyett olvassanak a magyar ember színlelni nem tudócsillogó szemeiből. Isten hozta kedves vendégeinket! Éljük, dolgozzunk becsülettel Istenért és a hazáért, a szenvedő magyar népért, Nagymagyarország feltámadásért! Kegyelettel tartozom megemlékezni Istenben megboldogult Maróthy László volt képviselő urunkról, aki fáradhatatlan utánajárással az államsegélyt községünknek megszerezte. Áldás poraira. Hálánk imában igyekszünk leróni iránta. Köszönjük Alispán Urunknak, és Főszolgabíró Urunknak, hogy a különféle nehézségek miatt, éveken áthúzódó telekcseré-tárgyalások alatt az államsegélyt megtartani segítettek. Állami érdek, nemzeti érdek az ősmagyar nép megsegítése, kiművelése. Szegény paraszt, szegény ország. Mi a hazának munkaszerető, vallásos népe akarunk maradni. A népet fel kell emelni. Jön-e még idő, mikor megérezzük jobban, hogy mily nagy kincs a haza, s mily gyöngye jószág az otthon, akárcsak fecskéfészek volna düledező gerendák közt?” A rendezvényen jelen volt Szentmártoni Radó Lajos felsőházi tag, Körmendy Péter gazdasági felügyelő, Véniss Gyula a Téli Gazdasági Iskola igazgatója, Tóth Kálmán a szombathelyi polgári fiúiskola igazgatója. Masát Ernő a Gazdasági Egyesület igazgatója, Horváth István egyesületi titkár, Plechl József az iskolán kívüli népművelési bizottság titkára. Németh István a szombathelyi püspöki iskola tanítója, Steiner Valter járási gazdasági felügyelő, dr. Ostffy Lajos főispán, dr. Szűcs István főszolgabíró. A nagyteremben ünnepi ebéddel fogadták a vendégeket, amelyre a főispán is megérkezett. Ezután a Szécsenyi Ifjúsági Dalos Egylet énekelt Bertók István tanító vezetésével, majd Pungor József saját költeményeit szavalta el. (Pungor Ernő akadémikus édesapja.) Az avatóünnepség végén Gazdakör alakult az épületben, díszelnökei, báró Strallendorf Henrik, Kis József plébános, Baráth János körjegyző és Süle József iskolaigazgató lettek. Elnökének Szalay B. Jánost, alelnököknek Szemes Józsefet és Simon Jánost, könyvtárnoknak Bertók István tanítót, pénztárosnak id. Pungor Jánost, háznagynak pedig id. Szalai Jánost választották meg. Természetesen a Népház lett az otthona a Mária Kongregációnak is, amivel a Múltidéző egy korábbi száma már foglalkozott. (Képek: A Népház átadása után. Az első stílszerű bővítése után, a baloldali háromablakos szárnnyal. Még az eredeti, ám nagyon málladozó vakolattal. Már új vakolattal az újabb átalakítás után, a tűzoltó szertár helyén már rendőrségi helyiséggel és a kerítés meghosszabbításával. Minden épületdíszítéstől megfosztva, mint helyi nevezetesség egy dísztányéron. A mostani változatról azért nem közlünk fényképet, mivel a legutóbbi felújításkor teljesen elveszítette az épület a római diadalív motívumra épülő homlokzati képét.)

A következő szám tartalmából: Térképolvadás (4), Egy ház élete, Szemtanú – Kis József plébános (11), Képkommentárok (11), Művelődéstörténeti mozaikok (12) Enyingi Török Bálintné